

Ольга ВІННІЧУК

кандидатка політичних наук, доцентка

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

(м. Кам'янець-Подільський, Україна)

Е-УЧАСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Ключові слова: е-участь, електронна демократія, електронне врядування, електронні петиції, електронне голосування, електронні референдуми, електронні звернення, цифровізація.

В умовах сучасних тенденцій світового розвитку актуалізується питання щодо вдосконалення системи державного врядування із впровадженням новітніх інформаційних технологій. Динамічність розвитку суспільства вимагає новітніх підходів до організації суспільно-політичного життя та вдосконалення засобів електронної взаємодії, зокрема в контексті розвитку електронної демократії.

Електронна демократія сприяє динамічному поштовху до розвитку новітніх інформаційних технологій та налагодженню інтероперабельності, створюючи комунікаційне середовище для представників громадянського суспільства, бізнесу та держави. Сучасні технології уможливили обмін публічною інформацією, посприяли налагодженню процесу надання адміністративних послуг у зручніший та швидкий спосіб. Потрібно також зазначити про перехід до нової форми е-взаємодії, організації роботи органів державної влади та місцевого самоврядування, що позитивно позначається на результатах співпраці з громадянами.

Незважаючи на дискусії щодо ролі новітніх технологій у сучасному суспільстві, впровадження ІІІ в управлінський процес, простежується спрощення механізмів взаємодії держави з суспільством, що сприяє забезпеченню принципів електронної демократії (відкритості, прозорості, підзвітності, електронної участі, громадянської освіченості) [1] та є позитивним процесом демократизації суспільства.

У контексті аналізу теми важливо акцентувати увагу на розширених можливостях електронної участі як інструменту розвитку електронної демократії в Україні в епоху цифровізації суспільства.

У Концепції розвитку електронної демократії в Україні від 2017 року зазначено про важливість участі громадян та інститутів громадянського суспільства в процесах формування та реалізації державної політики, оскільки це сприятиме прогресивному соціально-економічному розвитку держави та забезпеченню демократичних цінностей. Е-участь трактується як забезпечення права участі громадян і представників громадянського суспільства за їхньою власною ініціативою в розвитку самоврядування, формуванні та реалізації державної політики, її моніторингу та оцінюванні, у процесах ухвалення рішень, що передбачає двосторонню електронну взаємодію суб’єктів владних повноважень і громадянського суспільства із застосуванням відповідних інформаційно-комунікаційних технологій та кібернетичного простору з дотриманням прозорості процедур [5].

Е-участь популяризували в багатьох демократичних країнах світу. Наприклад, в Естонії уряд заохочував е-участь за допомогою проекту Estonian E-Citizen, у межах якого створено два електронних ресурси: Citizen Portal та Information Portal, якими управляє Департамент державної інформаційної системи Естонії [2]. Зокрема, забезпечено роботу інформаційних порталів для інформування громадян про їхні права та обов’язки, надано доступ до електронних послуг, віртуального офісу.

У Великій Британії забезпечується доступ до державних послуг на інформаційному рівні для тих громадян, які раніше не користувалися мережею «Інтернет».

У звітах ООН акцентовано увагу на рамках електронної участі, зокрема:

- електронна інформація: забезпечення участі шляхом надання громадянам публічної інформації та доступу до інформації на вимогу;
- електронна консультація: залучення громадян до обговорення державної політики та надання послуг;
- електронне ухвалення рішень: розширення прав і можливостей громадян шляхом напрацювання векторів надання послуг [7, с. 48–49].

Е-участь є процесом електронної взаємодії громадян та органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, під час якої громадяни можуть подавати пропозиції з метою вирішення проблем як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях. На цьому етапі залучають такі інструменти: електронні петиції, електронне голосування, електронні референдуми, електронні звернення.

Важливим кроком для розвитку е-участі стало затвердження в грудні 2019 року постановою Кабінету Міністрів України Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Дія) [4], метою якого було розширення доступу до електронних публічних послуг громадян України, можливість звернення до органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та забезпечення зворотного зв'язку у форматі е-петицій, е-опитувань тощо.

Портал Дія посприяв 24/7 доступу до публічних послуг, подання звернень, формування петицій громадянами, електронному листуванню з органами державної влади, проведенню опитувань щодо важливих питань. Також основним призначенням порталу стала реалізація права кожного на доступ до електронних послуг та інформації про адміністративні та інші публічні послуги, звернення до органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій тощо.

Основні завдання Порталу Дія в контексті е-участі:

- надання електронних публічних послуг в автоматизованому режимі;
- забезпечення офіційного електронного листування під час надання послуг, розгляду звернень та адміністративних справ;
- проведення опитування щодо ініціатив, проєктів у різних сферах суспільного життя;
- подання електронних звернень через Портал Дія [4].

На думку професорки Міланського університету Діани Галеттаз, прозорість, доступ до документів, захист даних та участь є ключовими інструментами відкритості політичного процесу, які сприяють формуванню фундаменту належного державного управління [8].

Найвищим етапом розвитку електронної демократії є електронне партнерство, досягти якого можна лише за умови повної залученості громадян до ухвалення управлінських рішень на різному

рівні на засадах взаємної довіри та погодження щодо взаємної відповідальності за ухвалені рішення.

Френсіс Фукуяма в книжці «Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання» зазначав, що «формування довірливих стосунків між урядом та громадянами є основою для публічного урядування. Довіра формується через надання можливості громадянам долучатися до політичного процесу, сприяння відкритості та відповідальності уряду, попередження корупції» [6].

Одним з інструментів забезпечення електронної участі громадян в Україні є проєкт «Платформа електронної демократії DEM» (e-dem.ua), створена в межах програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP). Ця платформа сприяє зручному доступу громадян до використання кількох сервісів.

Сервіс «Місцеві електронні петиції» дає можливість мешканцям міст впливати на розвиток своїх громад через звернення до органів влади з петиціями. Органи місцевого самоврядування розглядають ці петиції у встановленому законом порядку за умови підтримки тексту петиції визначеною кількістю мешканців.

Сервіс «Громадський бюджет» надає можливість мешканцям пропонувати свої проєкти місцевого розвитку та/або впливати на розподіл визначеної частки коштів місцевого бюджету шляхом голосування за ті чи інші проєкти.

Сервіс «Відкрите місто» — краудсорсингова інтернет-платформа із застосуванням геоінформаційних технологій для взаємодії мешканців з місцевою владою та комунальними підприємствами, а також для самоорганізації громадян.

Сервіс «Електронні консультації з громадськістю» надає органам місцевої влади можливість реалізовувати пропозиції мешканців щодо питань розвитку міст та громад, організувати обговорення проєктів документів перед їх розглядом і схваленням, проводити опитування в різних формах з метою вивчення думки активної частини мешканців міст [3].

Потрібно вказати також на проблеми, які створюють труднощі в розвитку інструментів електронної демократії та унеможливають е-участь громадян, зокрема: цифрова неграмотність, відсутність доступу по всій країні до мережі, відсутність стабільної урядової

інтерактивності з громадянами в умовах війни (в контексті взаємодії G2C з C2C), ризики, пов'язані з нацбезпекою, державним контролем, нестача інвестицій тощо.

Отже, е-участь є одним з інструментів електронної демократії, яка сприяє залученню громадян до взаємодії з органами державної влади та місцевого самоврядування під час ухвалення політичних рішень (е-голосування, формування та підтримка е-петицій, е-звернення), вчасному реагуванню на проблеми та відстеженню результатів звернень.

Список використаних джерел

1. Дорожко Є. Принципи електронної демократії. *Громадський простір*. 30.04.2018. URL: <https://www.prostir.ua/?library=pryntsupy-elektronnoji-demokratiji> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Краснопольська Т. М., Милосердна І. М. Компоненти електронної демократії в умовах переходу до електронного правління. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 66. С. 58–64. DOI: <https://doi.org/10.32837/app.v0i66.708>.
3. Платформа електронної демократії DEM. URL: https://e-dem.ua/about_us (дата звернення: 05.05.2025).
4. Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#n15> (дата звернення: 05.05.2025).
5. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
6. Фукуяма Ф. Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання. URL: https://pidru4niki.com/1680102837764/filosofiya/frensis_fukuyama_na_r_1952 (дата звернення: 05.05.2025).
7. Чукут С. А., Загвойська О. В., Цимбаленко Я. Ю. Основи електронного урядування : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 268 с.
8. E-Democracy — Opportunities and Challenges. 17.09.2019. URL: <https://globalgovernanceprogramme.eui.eu/e-democracy-opportunitiesand-challenges/> (дата звернення: 05.05.2025).